

2002 – Det internasjonale fjellenes år

Da fjellet var arbeidsplass og folk gikk fordi de hadde et ærend

Enten det er tungt, lavt skydekke, skodde som driver, du går kjerrevegen som snor seg mellom dyvåte svarte furulegger, eller du kjenner solstrålene varme selv om det i skyggesida er kald og klar høstluft når du går stien opp fjellskråningen – kan du være sikker på at her har det gått folk før deg, vår, sommer og høst, i all slags vær.

Midt i mellom – myrer med gråvier og frodige bekkesig, ugjennomtrengelige einekraser og småvokst bjørk, drag med gulbleke, tørre grasjoter – stien finner du der nakne steiner vitner om tråkk.

Du kan så vidt se de attvokste dyre-
rekslene, se grøftesteinene langs den

gamle setervegen over fjellet, vadet i bekken er lett å finne, men myrene har flere steder gjemt sporene etter ferdselen østover til fiskeplassene.

Lenger nord har gruvefolket laget veier i fjellet. Det er vanskelig å forestille seg hvor mange menn som gikk til og fra gruehullet høyt oppe i Tron hver eneste dag, veien står som en svart strek øverst i Vesle-Tron.

Nærmer du deg ei seter må du ganske sikkert gå rundt den tettvokste småbjørka som har tatt over der det var snaubeitet av geit for to generasjoner siden.

Har du prøvd og se for deg hvilket yrende folkeliv det var innover myrer

Gråfjellveien mot Gråhøgda og Elgpiggen.

Foto: Forfatteren.

og frodige grasjoter utpå sommeren da alle utmarksslåttene skulle tas? Det er nesten utenkelig at så store områder har blitt rakt med rive år etter år. I marksslåttene som vingelsingene brukte er det registrert flere hundre buer og løer. At det var nærmere 100 personer som arbeidet med slåttene i dette området, er svært sannsynlig; og på setrene lå kjerringer og unger. En kan undres på om mer enn halve bygdas befolkning var i fjellet i enkelte perioder. Var det noen som klagde over stor og forstyrrende trafikk innover fjellet i dag?

Det var flest hverdager i fjellet, lange dager med tungt arbeid, gjennomtrengende vær, noen ble født og noen døde. I de nordøstre fjellstrøkene i Rendalen er det ei varde som kalles Tvillingvarda. Sagnet sier at ei budeie fødte tvillinger her, midt på høgste nakne fjellet. Ved en av seterveiene i Tyllidalen, der denne går langs kanten av Brønnåmyra, ligger en stor flat sten som benevnes som *Bånsten*. Budeiene brukte stenen når de skiftet på spedungene, og den har to årstall hugget inn, 1797 og 1820.

En fjelltur som byr på spor fra fortida blir mer enn fysisk rekreasjon. Det gir en mulighet for kunnskap og refleksjoner. Enkelte kulturminner må brukes for og holdes i hevd, forsvinner beitedyra i fjellet – forsvinner de små veiene, stiene, beitelandskapet, plantemangfoldet og kunnskapen omkring en bærekraftig driftsform. Veiene i fjellet er også formet av generasjoner av folk som hadde et annet forhold til det å bruke tid, enn hva vi har i dag. Budeiene brukte en halv time eller

Kart som viser omfanget av utslåtter i Vingelsmarka.

mer for å gå til nabosetra et ærend, eller for en liten prat en kveldsstund. Vår generasjon sender elektroniske beskjeder til naboen, og så må vi ha lengere ferie for å *“ta oss inn att”*.

En kunne frykte at et Fjellenes år ville få et generelt og urbant uttrykk, men alle de lokale arrangementene har vist at de fleste bygdefolk har et noe annet forhold til fjellet enn hva den urbane befolkningen har. Selv om det er en stund siden fjellet var arbeidsplass for våre forfedre, er kunnskapen omkring det en del av vår identitet og preger vår logikk.

Rachel Haarseth
Museumsarbeider
2510 Tyllidalen